

УДК: 340.134:347.62-055.3(4-672ЕУ)

Biblid 1451-3188, 24 (2025)

Год XXIV, бр. 92, стр. 305–319

Изворни научни рад

Рад примљен 17. 9. 2025. године

Рад одобрен 28. 10. 2025. године

DOI: https://doi.org/10.18485/iipe_ez.2025.24.92.16

CC BY-SA 4.0

СТАТУС ИСТОПОЛНОГ РЕГИСТРОВАНОГ ПАРТНЕРСТВА У ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ

Оливер НИКОЛИЋ*

Анстракт: У раду се представља институција истополног регистрованог партнерства и њен развој у Европској унији (ЕУ). С обзиром на то да ЕУ нема ингеренције да наметне истоветна правна решења за државе чланице у овој материји, ситуација се разликује од државе до државе. Тако, на тлу ЕУ постоје државе које правно признају истополни брак, државе које признају истополне заједнице, али и државе које не пружају никакву правну регулативу за истополне заједнице. Будући да се прогресивни развој ове материје у ЕУ одвијао доста сложено кроз усвајање одређених законодавних аката, али и кроз јуриспруденцију Суда правде ЕУ и Европског суда за људска права, аутор је кроз компаративну анализу законодавстава три чланице ЕУ, настојао да дође до одређених закључака који се односе на постојеће разлике у правним системима, као и на сам процес усвајања ове институције који се одвијао у различитим социјалним и културним околностима.

Кључне речи: Регистровано истополно партнерство, ЕУ, Данска, Италија, Мађарска, Европска конвенција о људским правима, Европски суд за заштиту људских права.

* Институт за упоредно право, Београд. Е-mail: oliver_nikolic@yahoo.com. ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-8254-9678>. Овај рад настао је као резултат истраживања у оквиру пројекта: „Прилагођавање правног оквира друштвеним и технолошким променама са посебним освртом на регулисање вештачке интелигенције“, који у 2025. години спроводи Институт за упоредно право уз финансијску подршку Министарства науке, технолошког развоја и иновација (евиденциони број: 451-03-136/2025-03/200049 од 4. 2. 2025).

1) УВОД

Питање правног признања истополних заједница представља један од најозбиљнијих изазова савремених правних система у ЕУ, посебно у погледу њиховог признања, регулисања и заштите. Његова комплексност изражава се нарочито у контексту све израженије потребе за усклађивањем националних законодавстава са основним принципима људских права, антидискриминације и са правом ЕУ. Прихватање регистрованог партнерства као правног института који омогућава истополним паровима да остваре део права која су претходно била резервисана само за хетеросексуалне, односно разнополне, бракове спада у велики напредак. Ипак, без потпуног изједначавања ових бракова, не можемо говорити о једнакости људских права према свима. Ова чињеница, веома је значајна за статус истополних регистрованих партнерстава, јер свакако жеља и настојање истополних партнера је да закључе брак који не би смео да се разликује од хетеросексуалних партнера.

Кроз компаративну анализу аутор ће у наставку рада настојати да прикаже актуелни статус истополних регистрованих партнерстава у ЕУ, уз осврт на национална законодавства, праксу Европског суда за људска права и то искључиво из угла људских права, а не брачног права.

2) О РЕГИСТРОВАНОМ ПАРТНЕРСТВУ ИСТОПОЛНИХ ОСОБА

Регистровано партнерство истополних особа подразумева правну формализацију пред државним органом и обухвата одређена права и обавезе која се тичу имовинског, наследног и пореског права, социјалног и здравственог осигурања, као и на друге породичне бенефиције које из ове институције произилазе. „У правном смислу, истополна партнерства се односе на признате односе између две особе истог пола. Ови односи могу имати различите облике, укључујући брак, регистрована партнерства, грађанске заједнице или домаћа партнерства, у зависности од јурисдикције и специфичних права која се пружају. Правно признање истополних партнерстава често одређује приступ према разним правима и бенефицијама које су повезане са хетеросексуалним односима, као што су наслеђивање, опорезивање, усвајање, одлуке о здравственој заштити итд.“¹

¹ Оливер П. Николић, „Компаративни поглед на истополне заједнице у неким државама Европске уније“, *Ревизија за Европско право*, 2025, Vol. 27, стр. 56,

Регистровано партнерство је „законско признање „другости“, што значи легализовано право на различитост, право не само на толерисану, већ и законом активно заштићену другост и овакав приступ носи са собом право на гарантована грађанска права призната припадницима мањина, маргиналних по броју или друштвеном утицају. Регистровано партнерство је много је више него пуко законско уређење имовинских односа и грађанског статуса лица на које се непосредно односи, јер је оно знак демократичности једног друштва, његове отворености и толеранције“.² Регистровано партнерство истополних партнера, грађанска заједница, животно или грађанско партнерство, пакт грађанске солидарности и породично партнерство истополних парнера, представљају синониме (под условом да су правно формализовани), и користе се у различитим правним системима држава ЕУ. Ако упоредимо регистровано партнерство и брак истополних партнера, разлике су најчешће видљиве у институцијама усвојења и вантелесног зачећа, који су само у неким државама ЕУ дозвољени истополним паровима.

3) ИСТОРИЈСКИ РАЗВОЈ

Истополно регистровано партнерство спада у новије правне институције, мада се у правном и друштвеном животу у ЕУ појавила последњих деценија 20. века. „До саме идеје регистрованог партнерства дошло се у нордијским земљама дводеценијским законским променама које су разне социјалне бенефиције све више везивале за заједнички живот (кохабитацију), а све мање за формално постојећи брак“.³ Занимљиво је да су Сједињене Америчке Државе (САД), које се сматрају пиониром у развоју људских права, посебно у ЛГБТ сфери, тек почетком 21. века законски успоставиле регистрована истополне заједнице у држави Вермонт, под називом „грађанска заједница“ која је омогућила истополним партнерима идентична права као и хетеросексуалним паровима.⁴ Из наведеног је јасно

² Зорица Мршевић, *Ка демократском друштву – истополне породице*, Институт друштвених наука, Београд 2009, стр. 23.

³ Зорица Мршевић, „Регистровано партнерство особа истог пола“, *Архив*, 1997, бр. 4, стр. 610.

⁴ Оливер П. Николић, „Истополни брак – како је све почело у САД“, *Страни правни живот*, 2023, бр. 3, стр. 404–405. doi: https://doi.org/10.56461/SPZ_23302KJ.

да због различитих културолошких и социјалних образаца ЕУ предњачи у односу на САД у успостављању истополног регистрованог партнерства. Наравно, ова институција се није развијала подједнако на целој територији ЕУ, нити у истом временском тренутку. Професор Кис Валдијк (*Kees Waaldijk*) из Лајдена, указује на пет фаза развоја права истополног партнерства и то: потпуно правно непризнавање истополних сексуалних односа, затим декриминализација односа истополних партнера, па законско уобличавање антидискриминационих мера, затим потпуна легализација истополне заједнице и на крају законско признавање права истополних партнера на родитељство.⁵ Недоследности у правним и законским оквирима, процедурама признавања и усвајању закона могу продужити дискриминацију и неједнакост ове институције. Томе додатно доприносе укоренењени културни, а пре свега верски ставови према хомосексуалности и истополним везама, који настоје да спрече напоре усмерене ка унапређењу равноправности истополних веза у државама чланицама ЕУ.⁶ Не треба занемарити чињеницу да регистровано истополно партнерство и данас не признаје у неким државама ЕУ. Међутим, уз константан притисак надлежних органа ЕУ, као и Европског суда за људска права, постоји тенденција попуштања тврдокорног одбијања легализације ове институције.

4) КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА РЕГИСТРОВАНОГ ПАРТНЕРСТВА У ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ

Као што је већ поменуто, већина држава ЕУ законски су признале истополно регистровано партнерство, па чак и отишле корак напред тако што су признале истополни брак. Међутим, пар држава и даље упорно одбија да прихвати ову институцију и тиме угрожавају једнакост грађана на територијама својих држава. Група држава у оквиру ЕУ која је законски регулисала и прихватила истополни брак, а самим тим и истополно регистровано партнерство, обухвата Холандију, Белгију, Шпанију, Шведску, Исланд, Португал, Данску, Француску, Ирску, Луксембург, Финску, Немачку,

⁵ Kees Waaldijk, "Standard Sequences in the Legal Recognition of Homosexuality Europe's Past, Present and Future", International Conference Lesbian, Gay and Bisexual Rights in New Europe, Helsinki, 1992, pp. 51–52.

⁶ Николић Оливер, „Истополни брак у државама Европске уније – компаративни преглед“, *Страни правни живот*, 2024, бр. 2, стр. 287–298. DOI: https://doi.org/10.56461/SPZ_24207KJ.

Малту, Аустрију, Словенију и Грчку. Ове државе нису истовремено или у неком краћем временском размаку законски регулисале истополни брак, већ напротив, у релативно дужем периоду од 2001. године до 2024. године. Италија, Кипар, Чешка, Мађарска, Естонија, Летонија и Хрватска представљају земље које признају само регистровано истополно партнерству. Права која имају партнери у регистрованим истополним заједницама варирају од државе до државе, али јединствено им је да стриктно забрањују родитељство и усвојење деце. Државе у којима не постоји законска могућност успостављања истополног регистрованог партнерства су: Румунија, Бугарска и Словачка. У неким од ових држава се се чак и уставом и законима стриктно забрањује институција истополног брака и регистрованог истополног партнерства.

Данска

Данска је прва држава, не само у ЕУ већ и на свету, чији је Парламент (*Folketinget*) донео закон о признавању регистрованог истополног партнерства 1989. године, које је 2012. године проширено и на истополни брак.⁷ У том смислу, ваља се осврнути на развој и признање ове правне институције. Тако, током осамдесетих година 20. века у Данској су вођене веома интезивне полемике око права и статуса сексуалних мањина. Као држава у којој су људска права ЛГБТ заједнице законом гарантована, Данска је основала једну парламентарну комисију с циљем да се отклони свака могућа дискриминација. Чланови комисије били су подељени у погледу става да ли је законско уређење истополне заједнице неопходно и да ли ће то побољшати положај ЛГБТ заједнице. Један део комисије сматрао је да би само озакоњење истополног регистрованог партнерства имало врло снажну симболичку вредност, те је став комисије резултирао подношењем Предлога закона о регистрованом партнерству. Парламент је, након веома бурне расправе, подржао став комисије и закон је усвојен 7. јуна 1989. године, а ступио је на снагу 1. октобра 1989. године.⁸ Овај закон изузетно је кратак и има само седам чланова, тако да је неопходно ослањање на друга законска акта као што су Закон о браку, Закон о

⁷ "Lov om registreret partnerskab (Act on Registered Partnerships)", (Law 372 of 7 June 1989).

⁸ О парламентарној дебати видети више: Е. Albæk, "Political Ethics and Public Policy: Homosexuals Between Moral Dilemmas and Political Considerations in Danish Parliamentary Debates", *Scandinavian Political Studies*, 2003, Vol. 26, No. 3, pp. 245–267.

наследству, Закон који регулише пензије и др. Да би се регистровало партнерство, неопходно је да буду испуњени следећи услови: да су особе истог пола (регистровано партнерство није дозвољено за хетеросексуалне парове), да имају навршених осамнаест година, да нису у родбинском сродству, да је макар једна особа стално настањена на територији Данске. Такође, уколико је једна особа већ у браку или регистрованом партнерству, да би могла правно да региструје ново партнерство мора претходно да се разведе или да поништи претходно партнерство. Раскид регистрованог партнерства скоро је идентичан као и развод брака, сем у неким питањима која се односе на међународно приватно право. Данско законодавство третира регистровано истополно партнерство готово исто као и брак, тако да обавезе међусобног издржавања, као и законске одредбе које се тичу имовине, пореских и социјалних олакшица, наследног права подједнако важе и за супружнике у браку и лица у регистрованом партнерству. Међутим, велика разлика између брака и регистрованог партнерства је у томе, што право на усвајање деце, заједничко старатељство над децом и вештачка оплодња нису могући у регистрованом партнерству, већ је искључиво резервисано за брак. Такође, разлика је видљива и приликом склапања брака који се може обавити у цркви или на цивилној церемонији, док се регистровано партнерство искључиво обавља на цивилној церемонији.⁹ Увођење регистрованог партнерства умногоме је умањило дискриминацију између хетеросексуалних и истополних лица, али разлике још увек постоје. Оне се виде у томе што регистровани истополни партнери не могу регистровати партнерство у цркви на исти начин као и хетеросексуалци, не могу да усвајају децу и према међународном приватном праву регистровани партнери углавном не могу очекивати да буду третирани на исти начин као и брачни другови.¹⁰ Када је, у јуну 2012. године, у Данској озакоњен истополни брак, лица која су била у регистрованом партнерству могла су аутоматски да га конвертују у истополни брак, а ако то нису урадили њихово партнерство је задржало

⁹ Данска Национална црква (Folkekirken) је Хришћанска лутеранска црква. Видети: Jeppesen de Boer, Christina G, Annette Kronborg, "National Report: Denmark", *American University Journal of Gender Social Policy and Law*, No. 1, 2011, pp. 120–121.

¹⁰ Morten P. Broberg, "The registered partnership for same-sex couples in Denmark", *Child and Family Quarterly*, 1996, Vol. 8, No. 2, p. 156.

правну снагу. Даном ступања на снагу Закона о истополном браку у Данској престао је да важи Закон о регистрованом партнерству.

Италија

Закон о регистрованом истополном партнерству у Италији назива се „Законом о регулисању грађанских заједница између особа истог пола“.¹¹ Закон је донет током 2016. године. Италија је у дуготрајној полемици и са доста затезања усвојила овај Закон, а вероватно најјачи утицај извршила је пресуда Европског суда за људска права у предмету: *Олиари и остали против Италије*, која је донета 2015. године. Овом пресудом Европски суд за људска права (у даљем тексту: ЕСЉП), утврдио је да је Италија прекршила члан 8. Европске Конвенције о људским правима (у даљем тексту: ЕКЉП).¹² У Италији, као конзервативној држави са јаким утицајем Католичке цркве, дуго је било каква идеја о истополној заједници била одбацивана у самом корену. Почетком 21. века појавио се законски предлог за неку врсту истополне заједнице под називом „Пакт грађанске солидарности“, али је у скупштинској процедури тај предлог био одбијен.¹³ То је у суштини прекопирани модел француске ванбрачне заједнице (*Pacte de solidarité civile*) која и данас постоји у Француској, али је више користе хетеросексуални него истополни парови. Вероватно би ситуација у Италији и данас била слична да није било пресуда ЕСЉП-а и Уставног суда Италије, које су приморале Парламент Италије да усвоји Закон о грађанској заједници, омогућивши истополним партнерима регистровани заједнички живот.¹⁴ Међутим, постоји и становиште да је

¹¹ “Legge 20 Maggio 2016, no 76”, Regolamentazione delle unioni civili tra persone dello stesso sesso e disciplina delle convivenze, *Italian Official Journal* no 118 of 21 May 2016. Иначе, овај акт је познат и под називом “Cirinnà” закон, по сенаторки Mónica Cirinnà која је закон предложила.

¹² О овом случају детаљније ће бити речи у посебном одељку рада.

¹³ “Patti Civili di Solidarietà”.

¹⁴ У одлуци Уставног суда бр. 138/2010 (Corte Costituzionale, sentenza n. 138/2010), од 14. априла 2010. године, Суд стриктно одбија идеју о истополном браку, наводећи да су творци Устава брак видели искључиво као заједницу мушкарца и жене, али, с друге стране, наводи се да Парламент не може да игнорише захтев за истополну заједницу јер би у супротном то било угрожавање њихових људских права. Другим речима, Уставни суд овом пресудом позивао је (али не и наложио) Парламенту да уреди истополну заједницу на алтернативни начин који није класичан брак.

учвршћивању хетеронормативности брака допринело управо поступање Уставног суда Италије, које се развијало кроз три правна механизма: погрешно тумачење члана 29. Устава, занемаривање искустава других држава и погрешно тумачење одредаба ЕКЉП-а које се односе на чланове 8, 12 и 14.¹⁵ Закон који је усвојен од самог почетка жели да направи јасну дистинкцију регистрованог истополног партнерства од институције брака. Приметно је да је законодавац пажљиво избегавао употребу речи „породица“ и у да ју је у закону поменуо само једном, у контексту усаглашавања око изабраног места становања за породични живот. Несумњиво је да брак у Италији више није искључиви начин формализовања везе и да истополно партнерство представља нови породични тренд.¹⁶ Склапање грађанске истополне заједнице врши се пред матичарем и у присуству два сведока, а потом се уписује у регистар. Услов за закључење грађанске заједнице је да су партнери пунолетни и да нису у браку или у другој грађанској заједници. Законске обавезе партнера и њихова права у грађанској заједници су међусобно финансијско издржавање и пружање моралне и друге подршке, да имају заједничко пребивалиште, стичу права наследства и неке привилегије пензионог и социјалног осигурања, могућност избора презимена, право партнера који нема италијанско држављанство да га добије у грађанској заједници итд. Режим заједничке имовине предвиђен је за грађанску заједницу, а већина одредаба које регулишу ову материју скоро је идентична оној која важи у браку. Када говоримо о престанку грађанске заједнице, она се званично укида судском одлуком, којој претходи обавештавање надлежног органа у канцеларији регистра заједница и подношење захтева суду за престанак заједнице или, евентуално, за медијацију. И приликом престанка заједнице примењују се одредбе које важе и за престанак брака. Оно што битно разликује брак од грађанске заједнице је апсолутно непостојање могућности усвајања деце или вештачке оплодње. Дете рођено током трајања грађанске заједнице не сматра се да је дете истополног пара већ искључиво дете биолошког родитеља.¹⁷ Чак је избачена могућност усвајање детета

¹⁵ Matteo M. Winkler, "Same-Sex Marriage and Italian Exceptionalism", *ICL Journal*, 2018, 12/4, p. 432.

¹⁶ Nicola Cipriani, "Unioni Civili: Same-Sex Partnerships Law in Italy", *The Italian Law Journal*, 2017, Vol. 3, No. 2, p. 348.

¹⁷ Simone Marinai, "Recognition in Italy of Same-Sex Marriages Celebrated Abroad: The Importance of a Bottom-up Approach", *European Journal of Legal Studies*, 2016, Vol. 9, No. 1, p. 11.

другог партнера који је биолошки отац односно мајка, што је проузроковало лавину критика релевантних невладиних организација и европских институција. Још једна разлика је у томе што не постоји никаква могућност религијске церемоније обележавања грађанске заједнице, услед општепознатог тврдог става католичке цркве према ЛГБТ заједници.

Случај Олиари и други против Италије

Пресуда у случају *Олиари и други против Италије* представља значајан сегмент у јурисдикцији ЕСЉП-а у борби за равноправност истополних парова у ЕУ.¹⁸ Ова пресуда представља вероватно и главни разлог зашто је Парламент Италије, после вишегодишњег одлагања, на крају усвојио законско решење којим се уводи институција регистрованог партнерства у италијански правни систем. Званично су представку Суду поднела три истополна пара, сматрајући да им је нарушено загарантовано људско право на приватни и породични живот (члан 8. ЕКЉП), као и право на склапање брака (члан 12. ЕКЉП), и да су дискриминисани у односу на хетеросексуалне парове (члан 14. у вези са чланом 8, односно чланом 12. ЕКЉП). У конкретном случају они су покушали да заснују истополни брак, који у Италији није правно могућ, због друштвених, религијских и напослетку законских разлога, као ни регистровано партнерство или неки други званични вид истополне везе. Све судске instance у Италији, укључујући и Уставни суд који су расправљали о овом предмету одбиле су захтев, позивајући се на правне изворе, пре свега на Грађански закон из 1942. године који је још увек на снази и који дефинише брак као заједницу мушкарца и жене, а не постоји ниједан правни акт који регулише званичну везу истополних партнера.¹⁹ ЕСЉП је 21. јула 2015. године донео пресуду којом је утврдио да је Италија прекршила права подносиоца представке по члану 8. ЕКЉП-а, јер непостојање правног оквира за везе истополних парова угрожава њихово право на „породични живот“. Што се тиче члана 12. ЕКЉП-а, државе немају правну обавезу за законско формализовање истополног брака.²⁰ Као резултат овог предмета, подстицај за бригу о

¹⁸ Oliari and others v. Italy, App. Nos. 18766/11 and 36030/11, (21. July 2015). Интернет: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-156265>.

¹⁹ Одлука Уставног суда Италије број 138 из 2010. године.

²⁰ Оливер Николић, „Поглед на истополни брак кроз праксу Европског суда за људска права“, *Европско законодавство*, 2024, бр. 87–88, стр. 404–405, doi: https://doi.org/10.18485/iipe_ez2024.23.87_88.20.

људским правима заснованим на једнакости знатно је повећан одлуком ЕСЉП-а у случају *Олиари и остали против Италије*, тако да све државе потписнице ЕКЉП-а морају да уведу било грађанско партнерство, било регистровано партнерство.²¹

Мађарска

Мађарска је држава ЕУ коју одликује анти-ЛГБТ политика и донекле супротни ставови осталих чланица ЕУ. Међутим, 1996. године усвојен је систем нерегистрованог истополног партнерства, а Парламент Мађарске је 20. априла 2009. године већином гласова посланика (од 199 посланика за Закон је гласало 159) усвојио Закон о регистрованом партнерству²². Међутим, сам институт истополног брака остао је забрањен по Уставу Мађарске из 2012. године. Регистровано партнерство могу да склопе само две пунолетне особе уз добровољни пристанак и у присуству матичара, а податак о томе се уноси у матичну књигу. На она питања која нису регулисана овим законским актом примењују се аналогно одредбе које важе у Закону о браку. Закон се састоји из четири дела и то: дела који се тиче заснивање партнерства, дела који регулише правне последице, дела који је посвећен престанку партнерства и дела који обрађује који законски акти морају да се промене и ускладе са регистрованим партнерством. Права и обавезе у регистрованом партнерству слична су онима у браку и односе се на наследна и имовинска права, могућност наслеђивања пензије преминулог партнера, различите пореске и социјалне привилегије, права на издржавање партнера, заједничко право на стан итд. Оно што разликује истополно партнерство од брака јесте немогућност усвајања деце, забрана вештачке оплодње, немогућност усвајања партнеровог детета и забрана коришћења презимена партнера. Истополно регистровано партнерство може престати смрћу партнера, судском одлуком о престанку партнерства, као и престанком пред јавним бележником.²³

²¹ Frances Hamilton, Lauren Clayton-Helm, "Same-Sex Relations, Choice of Law and the Continued Recognised Relationship Theory", *Journal of International and Comparative Law*, 2016, Vol. 3, No. 1, p. 21.

²² Act XXXIX (2009) дословно значи Закон о регистрованом заједничком живљењу.

²³ Orsolaya Szeibert-Erdos, "Same-Sex Partners in Hungary: Cohabitation and Registered Partnership", *Utrecht Law Review*, 2008, Vol. 4, No. 2, pp. 217–218.

4) ПРАВНИ АКТИ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ КОЈИ РЕГУЛИШУ РЕГИСТРОВАНО ПАРТНЕРСТВО

С обзиром на то да ЕУ нема ингеренције да директно регулише и намеће решења о регистрованој истополној заједници, њени акти могу посредно да утичу на неке аспекте који се тичу породичног живота, слободе кретања унутар ЕУ, као и на спречавање дискриминације ЛГБТ заједнице. Најзначајнији акт је Повеља о основним правима Европске уније, која је донета 2000. године. Њеним чланом 21. став 1. забрањује се свака дискриминација, између осталих и она на основу сексуалне оријентације. Такође, ту је и Директива 2004/38/ЕЦ која уређује право грађана Уније и њихових чланова породице да се слободно крећу и настанују на територији држава чланица.²⁴ Изузетно је значајна и јуриспруденција Суда правде Европске уније, а неки од случајева пред овим судом који се директно односе на регистровано истополно партнерство су: C-673/16 – Coman (2018), C-267/12 – Hay (2013), C-147/08 – Römer (2011), C-267/06 – Tadao Maruko (2008). Савет Европе није орган ЕУ, али његово деловање у области људских права је од великог значаја за ЛГБТ заједницу и регистровано истополно партнерство. ЕКЉП, посебно чланови 8. (Право на поштовање приватног и породичног живота), 12. (Право на склапање брака) и 14. (Забрана дискриминације), као и јуриспруденција ЕСЉП имали су снажан утицај на побољшавање положаја истополног регистрованог партнерства. Из текста ових одредаба јасно произилази да је правно признавање ове институције постао основни стандард људских права.

5) ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Институција регистрованог истополног партнерства спада у релативно нова правна решења у ЕУ. Данска је била прва која је 1989. године званично увела ову институцију у свој правни систем. Она је поставила стандарде у признавању истополних заједница. У претходних тридесет и шест година дошло је до значајних промена у овој области, тако да данас имамо веома шаренолико правно уређење ове институције на тлу ЕУ. Процес озакоњења истополног регистрованог партнерства у ЕУ још увек није завршен, а у

²⁴ “Directive 2004/38/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the right of citizens of the Union and their family members to move and reside freely within the territory of the Member States”, *ОЈ* L 158, 30. 4. 2004, pp. 77–123.

међувремену неке државе ЕУ почеле су са прихватањем истополног брака, тако да је ова разноликост довела до ситуације да грађани ЕУ уживају различит степен правне заштите истополне заједнице у зависности од државе у којој су настањени. Будући да ЕУ нема јурисдикцију у области породичног права, она преко појединих аката и кроз јуриспруденцију Суда правде ЕУ, као и деловањем Савета Европе и јуриспруденције ЕСЉП, утиче на државе чланице у заштити институције регистрованог истополног партнерства. Ту се, пре свега, мисли на тзв. „хармонизацију кроз интерпретацију“, чиме се правне разлике у различитим законодавствима држава чланица ублажавају и усаглашавају кроз обавезу држава да поштује судске одлуке и друге европске стандарде. Постизање пуне једнакости истополних парова у ЕУ још је далеко и захтева не само деловање суда и политичке реформе, већ и општу културну и традиционалну трансформацију целог друштва, кроз прихватање различитости као европске вредности.²⁵

6) ИЗВОРИ

- Albæk E., “Political Ethics and Public Policy: Homosexuals Between Moral Dilemmas and Political Considerations in Danish Parliamentary Debates”, *Scandinavian Political Studies*, Vol. 26, No. 3, 2003.
- Broberg Morten P., “The registered partnership for same-sex couples in Denmark”, *Child and Family Quarterly* Vol. 8, No. 2, 1996.
- Boer Jeppesen de, G. Christina, Kronborg Annette, “National Report: Denmark”, *American University Journal of Gender Social Policy and Law*, No. 1, 2011, стр. 113–121.
- Cipriani Nicola, “Unioni Civili: Same-Sex Partnerships Law in Italy”, *The Italian Law Journal*, Vol. 3, No. 2, 2017.
- Саша Гајин (ур), „Модел закона о регистрованим истополним заједницама“, Центар за унапређивање правних студија, Београд 2013.
- Hamilton Frances, Clayton-Helm Lauren “Same-Sex Relations, Choice of Law and the Continued Recognised Relationship Theory”, *Journal of International and Comparative Law*, Vol. 3, No. 1, 2016.

²⁵ Оливер П. Николић, „Компаративни поглед на истополне заједнице у неким државама Европске уније“, *Ревивија за Европско право*, 2025, Vol. 27, стр. 70.

- Marinai Simone, "Recognition in Italy of Same-Sex Marriages Celebrated Abroad: The Importance of a Bottom-up Approach", *European Journal of Legal Studies*, Vol. 9, No. 1, 2016.
- Мршевић Зорица, „Ка демократском друштву – истополне породице“, Институт друштвених наука, Београд 2009.
- Мршевић Зорица, „Регистровано партнство особа истог пола“, *Архив*, бр. 4, 1997.
- Николић Оливер, „Поглед на истополни брак кроз праксу Европског суда за људска права“, *Европско законодавство*, бр. 87–88, 2024, стр. 398–413, doi: https://doi.org/10.18485/iipe_ez2024.23.87_88.20.
- Николић Оливер П., „Компаративни поглед на истополне заједнице у неким државама Европске уније“, *Ревизија за Европско право*, год XXVII, 2025. DOI: <https://doi.org/10.56461/rep270125.03N>.
- Николић Оливер П., „Истополни брак – како је све почело у САД“, *Страни правни живот*, бр. 3, 2023, стр. 395–407. DOI: https://doi.org/10.56461/SPZ_23302KJ.
- Николић Оливер, „Истополни брак у државама Европске уније – компаративни преглед“, *Страни правни живот*, бр. 2, 2024. DOI: https://doi.org/10.56461/SPZ_24207KJ.
- Szeibert-Erdos Orsolaya, Same-Sex Partners in Hungary: Cohabitation and Registered Partnership, *Utrecht Law Review*, Vol. 4, No. 2, 2008.
- Случај: Oliari and others v. Italy, App. Nos. 18766/11 and 36030/11, (21. July 2015), <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-156265>.
- Waalwijk Kees, "Standard Sequences in the Legal Recognition of Homosexuality Europe's Past, Present and Future", *International Conference Lesbian, Gay and Bisexual Rights in New Europe*, Helsinki, 1992.
- Winkler Matteo M., "Same-Sex Marriage and Italian Exceptionalism", *ICL Journal*, 12/4, 2018.

7) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Регистровано истополно партнерство као правна институција у Републици Србији не постоји. С обзиром на политичку и друштвену климу, мало је вероватно да ће ова правна институција у догледно време заживети на овим просторима. Република Србија спада у оне државе које се оштро супротстављају истополном браку, што се може видети и у Уставу Србије

из 2006. године и Породичном закону из 2005. године, где се брак третира као заједница мушкарца и жене. Овим је „стављена тачка“ на идеју о истополном браку, а ни регистровано истополно партнерство није у бољој ситуацији јер се председник Републике изричито противи томе и свака законодавна процедура изгласавања закона биће спречена његовим ветом. Нацрт Закона о истополној заједници постоји још од 2013. године, а 2021. године се чак и веровало да ће ући у скупштинску процедуру.²⁶ Због противљења скупштинске већине то се није десило. Република Србија, као кандидат за чланство у ЕУ, има обавезу хармонизације свог унутрашњег законодавства са законодавством ЕУ. Она би, у том смислу, требало да отклони сваки вид дискриминације према ЛГБТ заједници, на чему посебно инсистира Савет Европе. Међутим, како ЕУ нема начина да наметне обавезу Републици Србији у вези озакоњења институције истополног регистрованог партнерства, будући да Република Србија није пуноправна чланица ове организације, промене на овом плану могле би се очекивати тек када се друштвено-политичке околности у Србији промене и када друштво постане културно и политички зрелије за прихватање социјалних „различитости“ и европских стандарда у вези заштите припадника рањивих друштвених група, укључујући и припаднике ЛГБТ заједнице. То би свакако био знак демократског сазревања и политичког напретка српског друштва у вези поштовања људских права и основних људских слобода, а што је од суштинског значаја и за постизање њеног статуса пуноправног члана ЕУ.

²⁶ Саша Гајин (ур.), *„Модел закона о регистрованим истополним заједницама“*, Центар за унапређивање правних студија, Београд 2013, стр. 38–55.

STATUS OF SAME-SEX REGISTERED PARTNERSHIP IN THE EUROPEAN UNION

Oliver NIKOLIĆ*

Abstract: The paper presents the institution of same-sex registered partnerships and its development in the European Union (EU). Given that the EU does not have the authority to impose identical legal solutions on member states in this matter, the situation varies from state to state. Thus, within the EU, some states legally recognise same-sex marriage, some recognise same-sex unions, and some provide no legal regulation for same-sex unions. Since the progressive development of this matter in the EU has been quite complex, both through the adoption of certain legislative acts and through the jurisprudence of the Court of Justice of the EU and the European Court of Human Rights, the author, through a comparative analysis of the legislation of three EU member states, aims to reach certain conclusions regarding the existing differences in legal systems, as well as to the process of establishing this institution itself, which took place in different social and cultural circumstances.

Keywords: same-sex registered partnership, EU, Denmark, Italy, Hungary, European Convention on Human Rights, European Court of Human Rights.

* Institute of Comparative Law, Belgrade. E-mail: oliver_nikolic@yahoo.com. ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-8254-9678>.